

Clausmarathon Marathon Claus

4.10.09 – Passa Porta – BRXL

org. Het beschrijf, Entrez Lire, deBuren

Hugo Claus in Passa Porta 2004 (c) Patrick Marchal

Op zondag 4 oktober 2009 kwamen tientallen lezers en schrijvers naar het internationale literatuurhuis Passa Porta om hulde te brengen aan Hugo Claus en tien uur lang uit zijn oeuvre voor te lezen. Ze deelden hun favoriete prozateksten, gedichten en theaterteksten met elkaar en met het publiek.

's Middags gaf de Brusselse burgemeester Freddy Thielemans het startsein in gezelschap van actrice Chris Lomme en auteur Pierre Mertens. Tot 18 u. verliep de meertalige voorleesmarathon thematisch. 's Avonds kwamen de zes thema's samen. Het gedicht 'Envoi', waarmee Claus destijds zijn gedichten de wereld in stuurde, weerklonk in vele talen door vele stemmen, de stem van de meester inclus. Aan het slot van de avond nam Veerle Claus-De Wit de 'Nobele Prijs van Passa Porta 2009' in ontvangst uit de handen van de Belgische schrijvers Stefan Hertmans en Jean-Pierre Verheggen, die ieder een bijzondere huldetekst uitspraken.

Deze inventaris biedt een overzicht van alle lezers en de gekozen teksten uit het oeuvre van Claus. Veel lezers gaven eveneens een korte toelichting bij hun keuze.

—

Le dimanche 4 octobre 2009, des dizaines de lecteurs et écrivains se sont donné rendez-vous à la maison internationale des littératures Passa Porta pour rendre hommage au grand auteur belge Hugo Claus. Pendant un marathon de lecture multilingue de plus de dix heures, ils ont partagé des extraits puisés dans son œuvre poétique, romanesque et théâtrale. Le coup d'envoi fut donné à midi par le bourgmestre de Bruxelles Freddy Thielemans, accompagné par l'actrice Chris Lomme et l'écrivain Pierre Mertens. Jusqu'à 18 heures, le marathon s'est décliné en six grands thèmes revenus également pendant les lectures de la soirée. Ensuite, le célèbre poème 'Envoi' fut lu dans plusieurs langues par des voix différentes, y compris celle de l'auteur. À l'issue de la soirée, Veerle Claus-De Wit a reçu le Prix Noble de Passa Porta 2009 des mains des deux écrivains belges Jean-Pierre Verheggen et Stefan Hertmans.

Cet inventaire offre un aperçu de tous les lecteurs participants et des textes choisis de l'œuvre de Claus. Certains d'entre eux ont également donné un commentaire personnel à propos de leur choix.

—

In order to call attention to the big names in world literature, Passa Porta holds an annual reading marathon in which the works of one master are read-out in different languages. After Borges (2006) and Kafka (2008) the honour in 2009 fell on Hugo Claus, who died last year. On Sunday 4.10.09 more than 50 readers and writers came to the International House of Literature Passa Porta for a special multilingual tribute to the great author of *The Sorrow of Belgium*. At the close of the evening two Belgian authors, Jean-Pierre Verheggen and Stefan Hertmans, handed out the 'Noble (sic) Prize' posthumously to the author who was never able to travel to Stockholm but certainly deserved a Nobel Prize.

This inventory presents all the readers, the selected texts from Claus' oeuvre and some personal readers' statements.

0. OUVERTURE

Freddy Thielemans, bourgmestre de Bruxelles / Brussels burgemeester

choix de poèmes

Chris Lomme, actrice

een keuze uit de gedichten

Pierre Mertens, écrivain

choix de poèmes

I. BELGIË - LA BELGIQUE - BELGIUM

David Van Reybrouck, schrijver

Uit *De geruchten*: uit de hoofdstukken 'René' en 'René en Julia'

Het oeuvre van Claus druipt van het historisch besef, maar de vaderlandse geschiedenis is bij hem minder bron van trots dan van vermaak. En van tragedie. En Verdriet, uiteraard. Als een van de weinigen heeft hij daarbij ook aandacht voor Congo (Het leven en de werken van Leopold II, De geruchten). In De geruchten is het zo prachtig dat de hoofdpersoon zijn waarheid enkel kwijt kan bij de professionele leugenaars, de hoer. En dat hij de gruwel het meest voelt in de omhelzing van een maagd. De hoer, de maagd en de dood. Want 't moet wel een beetje Clausiaans blijven, ook als 't over de Congo gaat.

Pol Hoste, schrijver

Uit *Van horen zeggen*: 'Lied van de kleine eigenaar', 'Een bed te Brugge', 'III', 'k Zit in den Valentino met den Dooven', 'Antropologisch', 'Dodenbeeld in West-Vlaanderen', 'Te Nukerke', 'Politiek en kunst'

Soms stort iemand zijn gemoed uit. Schrijvend, schilderend, filmend, sprekend. Maar het gebeurt ook dat hij of zij zeer bedachtzaam omgaat met de stijlmiddelen die hem of haar ter beschikking staan. In het werk van Claus zijn die literaire technieken talloos. Binnen de tijd die mij werd toevertrouwd toon ik er u slechts enkele.

Andrzej Zakrzewski, reader

From *The Sorrow of Belgium*, chapter 'The Mizers' (in Polish)

II. ENGAGEMENT - COMMITMENT

Johan Reyniers, hoofdredacteur *Etcetera*, auteur van de fotoroman *Dansaertstraat*

Uit *Van horen zeggen*: 'Cuba libre'

Van de Cuba-rage onder Westerse intellectuelen eind jaren zestig is het lange spreekgedicht 'Cuba libre' voor mij het wonderlijkste overblijfsel. Het is niet alleen een prachtig gedicht, ook 40 jaar na datum kan het de lezer nog enthousiast krijgen voor de noodzaak van verandering en revolutie. Ik vind niet dat gedichten van vroeger dienen om de actualiteit van vandaag te illustreren, maar soms doen ze dat gewoon vanzelf.

Eric Clémens, philosophe et poète

Extrait du *Le Chagrin des Belges*, éd. Presses Pocket, p. 641-643

Cet extrait du Chagrin des Belges, outre qu'il mentionne le titre même du roman, me paraît condenser tout ce qui fait la vivacité corrosive du style d'Hugo Claus : la dénonciation à la fois de l'antisémitisme persistant et de l'hypocrisie sexuelle à travers les dialogues quotidiens, farcis de rancoeur, d'ignorance, de lâcheté et de méfiance... Hugo revient ! Le racisme ordinaire a complété Juifs par Arabes, Flamands, Wallons, Bruxellois ou Chinois.... Et la bêtise a complété les préjugés socio-sexuels par l'exclusion des sans papiers, des chômeurs, des féministes ou des libertaires comme par l'isolement génétique et hygiénique des enfants turbulents ou des malades, du sida à la grippe A !

Sven Peeters, lezer

Uit *Gedichten 1948-1993: Genoeg zeg ik tegen het huis* (in *Tancredo infrasonic*), 'Cobra' en 'In taxi nr. 38476', in de Servische vertaling van Jelica Novaković-Lopušina

'Tancredo infrasonic' was een van de eerste gedichten van Claus waarmee ik op de schoolbanken kennis maakte. De kracht schuilt voor mij in het programmatische ('genoeg!') en het tomeloze ('een razende zang in een lichaam'), zo typisch in die naoorlogse periode. 'Cobra' is een meewarige terugblik, jaren later, op die vernieuwende, experimentele periode van de jaren vijftig; de dichter is ouder geworden. In 'In taxi nr. 38476' is er, zoals zo vaak bij Claus, de speelse liefde, zij en de zee.

Jeroen van Rooij, dichter

Uit *De verwondering*

Ik heb voor een fragment uit het tweede hoofdstuk van De verwondering gekozen omdat het een scharniermoment in het boek is. Waar het eerste hoofdstuk betrekkelijk conventioneel opgebouwd is, zetten de dagboekfragmenten die erna komen, die hele opbouw op losse schroeven. Juist in die twijfel aan de rationele, ordelijke norm, in de constante zoektocht naar een andere vorm, openbaart zich Claus' engagement.

Laura Hershkowitz, traductrice

Choix de poèmes de *Cruel bonheur*: '1917' et 'Octobre 1943': 'Cigarette anglaise', 'Les enfants', 'Opérette', 'Contrôle', 'Contrôleur', 'Départ', 'Rebecca'

Les poèmes choisis du recueil Cruel bonheur témoignent du style grinçant de Hugo Claus. On y retrouve un esprit de contestation de l'église, de l'autorité, l'usage des mots crus pour choquer les bourgeois ou les bien-pensants et en même temps une certaine tendresse. Le poète pousse un cri contre la guerre et témoigne d'un esprit de rébellion. Il donne parfois une vision cruelle de l'humanité mais toujours avec une certaine ironie.

Frank De Crits, dichter

Gedichten uit *Almanak. 366 knittelverzen* (1982): 'Racisme', 'Hier en nu', 'Aan de toonbank van de bank', 'In de deelstaat', 'Arbeider', 'Belgenland', 'Minister', 'Belasting', 'Bediende tweede klas', 'Leider', 'Danton', 'Idi Amin'.

Gelegenheidsgedichten zijn heel moeilijk om schrijven. Alle gedichten zijn gelegenheidsgedichten; de gelegenheid schept de dichter. Claus slaagde er door zijn métier altijd in de dichter te zijn van de gelegenheid.

Sarah Beeks, literatuurwetenschapper

Gedicht 'Aan de gecensureerden'

In het kader van mijn proefschrift houd ik me bezig met het engagement van Hugo Claus in de jaren zestig: niet alleen zijn literaire teksten hebben mijn aandacht, ook de manier waarop de schrijver zich in deze jaren publiekelijk manifesteert. Op 15 maart 1968 laat Claus van zich horen tijdens de Anti-

Censurbetoging te Antwerpen, een literaire avond waar schrijvers protesteren tegen de inbeslagname van publicaties en manuscripten door de politie. Zijn voordracht van 'Aan de gecensureerden' vormt een van de publieke momenten in de jaren zestig waarop we hem als geëngageerde schrijver horen spreken.

III. DE VRIENDEN - LES AMIS - FRIENDS

Mark Schaevers, literair journalist & Friedl' Lesage, journaliste

Diverse passages over vrienden en vijanden uit *Groepsportret*

'Interviews zijn een minder interessante aftakking van je werk als auteur. Het is een kleine plicht die je vervult tegenover het boek dat je geschreven hebt. Daar ga je toch niet je genie in investeren?' Zei Hugo Claus ooit (het was in 1999, Piet Piryns zat voor hem.) Omdat het mijn overtuiging was dat hij zijns ondanks ook in zijn interviews zijn genie investeerde stelde ik hem voor (het was in 2003) een selectie uit zijn interviews te maken - omdat ze een deel van zijn oeuvre zijn. Hij ging akkoord, maar zou schrappen, zei hij, tot op het bot. Hij liet 460 pagina's staan in een boek dat Groepsportret heet, met zijn auteursnaam erop - deel van zijn oeuvre. (ms)

Maggy Borlez, lectrice

Extrait du roman *Une douce destruction*

Etant une admiratrice du groupe COBRA et plus particulièrement d'Alechinsky, j'ai été séduite par le fait que cet ouvrage évoque ce mouvement artistique - dont Claus a fait partie - dans le Paris du début des années 50. Le regard qu' Hugo Claus porte sur le groupe COBRA - rebaptisé ASUR dans le roman - le regard qu'il porte sur ce microcosme de peintres et de poètes est certes parfois teinté de tendresse mais aussi et souvent plein de dérision et de sarcasme.

François Beukelaers, acteur

Uit de gedichtencyclus *Het graf van Pernath* (zie ook verder: Leonard Nolens)

IV. DE GODEN - LES DIEUX - THE GODS

Dominique Mussche, journaliste à l'RTBF

Choix de poèmes: 'Marsyas' (extrait des *Poèmes d'Oostakker*) et 'Fable' (extrait de *Cruel bonheur*)

Martine Wyckaert, metteur en scène

Extrait de *A propos de Dédé* (Chapitre 'Jeanne')

Katja Feremans, lezeres

Uit *Het verdriet van België*, hoofdstuk VI, 'Van een ander kind'

Als kind breekt Louis Seynaeve, hoofdpersonage van Het verdriet van België, zich het hoofd over de oorsprong van het broertje of het zusje in zijn moeders buik. Elementen uit de bijbelse traditie (o.a. de Heilige Maagd, het doopsel, de ziel, Adam en Eva, Kaïn en Abel), wijsheden die hij her en der heeft opgeraapt maar ook regelrechte leugens voeden zijn verbeelding. Ik hou van de manier waarop Louis Seynaeve zo een imaginaire wereld creëert waar hij in kan vluchten als de werkelijkheid hem ontgoochelt.

Xavier Queipo, writer

Excerpt from *Belladonna* (in Galician)

The main reason of my choice for Claus' Belladonna is the sense of humor, a little acid, which is quite close the sense of humor of my Galician ancestors, based in the irony. The second reason is quite personal: I consider the monarchy an anachronism as an institution, basically due to the fact that monarchs have not been elected, are quite expensive for the work they perform and they consider their role as an hereditary grace, being choose by the Gods (which is against the separation of powers between the Church and the State). Furthermore, they are quite useless; their intelligence is not always at average level and they are basically conservative or ultraconservative (which is not my way to see life and society).

Bruni Mortier, lezeres

Het slot van *In Kolonos* (toneelstuk)

Ik koos In Kolonos omdat in dit stuk rechtvaardigheid en familiezin zegevieren over hebzucht en machtsgeilheid. Het slot is aangrijpend omdat de dood er zo zachtvaardig wordt voorgesteld. De aarde heeft zich voor Oedipus welwillend geopend en hem ontvangen zonder pijn ... het wonderbaarlijkste dat iemand kan overkomen.

V. ZIJ - ELLE - SHE**Jeroen Olyslaegers, schrijver**

Uit *De verwondering*, fragmenten uit de hoofdstukken 'De geur van metaal en vrouwen' en 'Mijn schrift'

De verwondering heb ik immer een raadselachtig boek gevonden waar ik om de zoveel tijd een worsteling mee aanga. Voor de eerste keer in zijn oeuvre kijkt Claus consequent in de zwarte doos van het immer crashende vliegtuig dat 'Vlaamsnationalisme' heet, en doet dat uiteraard met verve. Maar ik vind het ook een subtiel geil boek, waarbij de schaarse erotische passages blinken als een natte zwarte onyx.

Daniël Dee, dichter en bloemlezer

Uit *Gedichten 1948-1993*: 'Je ligt bloot, maar niet bloter dan bij de dokter', 'De geur van haar kut & kont verwacht haar', 'Achter een schild beweegt zij vrij', 'Love me or leave me'

Bij de keuze heb ik me laten leiden door de bloemlezing Kutgedichten, die ik met Tsead Bruinja heb samengesteld. Al de gedichten hebben dus het vrouwelijk geslachtsdeel, al dan niet zijdelings, als onderwerp. Dat betekent echter niet dat de gedichten per definitie pornografisch zijn of zelfs plat. Het is zelfs eerder zo dat Hugo Claus juist de vrouw bezingt. Hij weet haar als geen ander op een voetstuk te plaatsen.

Danielle Losman, traductrice littéraire

Choix de poèmes: '(à la mer)', 'Ha! Seele', 'Un Horla', 'Regarder – respirer -'

Ces poèmes, que j'ai traduits en 1990, sont d'après moi parmi les plus beaux de Claus, par leur extrême concision et densité, ils abordent les grands thèmes universels de la condition humaine dans une langue simple, musicale et d'un grand pouvoir d'évocation.

Diane Broeckhoven, schrijfster

Uit *De Oostakkerse gedichten* (1955): gedichten uit de reeks 'Vrouw'

Ik kies deze gedichten opdat we, behalve de 'éminence grise' die we ons allemaal herinneren, de jonge gepassioneerde en getormenteerde jonge Hugo Claus niet zouden vergeten. Het boekje waaruit ik voorlees, kocht ik op mijn achttiende van mijn eigen zakgeld. Het kostte 45 frank!

Cécile Rasse, lectrice

Extrait du roman *Une douce destruction*

En quelques descriptions et dialogues très sentis, Claus nous fait vivre l'attraction irrésistible exercée par la jeune aristocrate Sabine sur André, inférieur socialement, sans diplôme et désargenté. Pourtant elle lui est familière parce qu'ils partagent une liberté absolue de comportement et de parole. Dans ce roman, j'apprécie la manière d'écrire concise, nette, sans détour, l'ironie et la vivacité, bref la virtuosité parfaite de l'auteur.

VI. HET GEZIN VAN VLAANDEREN - FAMILLES DE FLANDRE - THE FAMILIES OF FLANDERS

Hugo Weckx, voormalig minister van Cultuur

Uit *Gedichten 1948-1993*: 'Op Thomas zijn vierde verjaardag', 'Broer' en 'Ezel'

Velen beweren dat Guido Gezelle de grootste Vlaamse dichter van de 19de eeuw is. Dan is Hugo Claus voor mij de numero uno van de Vlaamse poëzie uit de 20ste. Zijn fenomenale talent uit zich naar mijn aanvoelen vooral in zijn dichtkunst. Claus was een noeste werker, die niet vlug tevreden was over zijn scheppingen en veel verscheurde en herschreef. De gedichten 'Op Thomas zijn vierde verjaardag' en 'Broer' zijn bijzonder toegankelijk, maar doorspekt van Clausiaanse gretigheid en zelfkritiek over het Vlaamse gezin. 'Ezel' schreef hij voor een Watouse zomer en heeft op het eerste gezicht niets te zien met het thema gezin, hoewel de ezel misschien ook wel steevast familie van ons is.

Hannie Rouweler, dichteres en lezeres

Uit de bundel *Mijn honderd gedichten* (1986): 'De dood van zijn voorvader'

Dit gedicht is een klein meesterwerkje van Hugo Claus. Hierin laat hij de werkelijkheid los op de verbeelding en omschrijft hij nauwkeurig de aftakeling van een oude man. Hij doet dat met gevoel voor alle bijbehorende details, met medeleven, ironie en scherpzinnigheid. Hij toont op een uitgesproken realistische manier en met groot invoelingsvermogen de teloorgang van iemand die dood gaat, en tegelijkertijd weeft hij de omgeving die dit gadeslaat en erbij betrokken wordt er doorheen. Zo wordt binnen- en buitenkant zichtbaar. Het addertje in het gras zit in de slotregel: 'en allen onterfd'.

Joris Iven, dichter en ziekenhuisdirecteur

Uit *De wangebeden* (1973): 'Aap en kind'

Met De wangebeden heb ik altijd een bijzondere relatie gehad. Hij werd op 85 exemplaren uitgegeven bij Pink Editions & Productions in Antwerpen. Het is tekenend voor Claus dat dit hem niet te min was. De lezer vindt er geen gebeden in – die kwam je in die tijd in Vlaanderen in elke publicatie wel tegen – maar wangebeden. Claus neemt nog eens afstand van het katholieke geloof en verbindt dit thema met het thema van het gezin in Vlaanderen, in een gesprek tussen het kind en de 'paa' (het omgekeerde van 'aap'). Het heeft iets van een terloopse aantekening, maar het is toch een beetje diepzinnig. Terloopsheid en diepzinnigheid: typisch Claus.

Erik Spinoy, dichter

Uit *De verwondering*, fragment uit 'Vlucht zonder verdediging'

Het fragment is een beklemmende echo van nog niet zo lang vervlogen tijden, van een nauwelijks aan feodaliteit, lijfeigenschap en het donkerste obscurantisme ontstegen Vlaanderen, en meteen ook een uiting van diepe weerzin daarvoor. Het universele van Claus ligt hem juist in zijn woedende verzet, in zijn vaste wil om tot een clean break te komen, ook al lukt zo'n breuk natuurlijk nooit helemaal en restloos.

François De Coninck & Laurent d'Ursel, artistes

Extrait du *Chagrin des Belges*

AVONDLEZINGEN - SOIREE DE LECTURE - EVENING READINGS

Veerle Claus-De Wit

Gedicht 'De Sporen'

Jef Lambrecht, journalist

Gedicht 'Bericht aan de Bevolking' (1962)

Saskia de Jong, dichteres

Uit *Omtrent Deedee*: hoofdstuk 'Lotte'

Het zal omwille van de geringe omvang geweest zijn dat Omtrent Deedee op mijn boekenlijst stond. Maar het is de pure poëzie van seks en platteland die me het boek nooit meer deed vergeten.

Jacques De Decker, écrivain et critique

La « Suite flamande » me touche par son alliage d'affection et d'ironie. Claus aimait la Flandre lucidement, sans complaisance, mais de toutes ses fibres, et ces poèmes simples comme des toiles de Marquet l'illustrent avec une sorte de douceur impitoyable.

Alain Van Crugten, traducteur

Extraits de *La version Claus*

Jan Fabre, kunstenaar

Uit *De versie Claus*

Paul Claes, schrijver en vertaler

Uit *De Metsiers*: hoofdstuk 'Bennie'

Hugo Claus is vaak een wonderkind genoemd. Het wonderlijke is dat hij die kinderlijkheid nooit heeft verloren. Al zijn hoofdfiguren verzetten zich tegen de doem van de tijd en de dwang van de vaderlijke maatschappij. De eerste en onvergetelijkste van hen is Bennie uit De Metsiers, de jongen die niet volwassen wil worden.

Tomaz Salamun, poet & writer in residence at Passa Porta

From *Tancredo Infrasonic*, 'West-Vlaanderen' (in Slovene)

We were once in Vienna, mid eighties, Austrians called one poet from each country (they didn't openly say this) which was once a part or connected with Habsburgs. Hugo Claus was huge, he seemed so grounded, serene and strong. I complained how the language devours me, tortures me, eats away my intellectual habitus. Yes, he said, I noticed. Don't exaggerate. Poetry is not madness. So, I remember him as a sane and gentle spirit who touched my life.

Bart Vonck, dichter, vertaler

Uit *Wreed geluk*: gedicht 'Waarover spreken'

Hier verbindt de dichter Claus twee oerthema's: de gedwongen keuze voor een (onvolkomen) geluk (de liefde) dat alleen voortkomt uit het schrijvende weten dat de mens (wellicht de Vlaming)de moed niet wil opbrengen recht in de ogen van zijn geschiedenis te kijken en een authentieker leven aan te vatten. Of: de palimpsest die sowieso leidt tot wreed geluk.

Astrid Lampe, dichteres

'Claus sample' uit de gedichten 'De zanger', 'Nu nog' en 'Logboek'

Hugo Claus is voor alles een zinnelijke dichter, met goddelijk spuug en al. Plastisch en oraal. Royaal de lichamelijke celebrerend. In die zin zou ik heel best een motje van hem kunnen zijn (uit een slippertje met een non of een madame Curie). Met mijn selectie wil ik de, vaak wat weggemoffelde, hermetische kant van Claus laten stralen. Hermetisch in de zin van sluitend, kloppend, no escape! Onverbloemd opent de taal zich, puur poëtisch.

Leonard Nolens, dichter

Uit *Het graf van Pernath*

In Het graf van Pernath staan verzen waarin Claus' jaloerse bewondering blijkt voor een dichter die tot op het existentiële bot is gegaan, iets wat Claus zelf naar eigen zeggen zelden heeft gekund. Dat is voor mij de reden waarom ik die bundel zo knap vind, zo atypisch, zo gedurfd.

(Leonard Nolens was verhinderd om de avond bij te wonen.)

Piet Piryns, literair journalist

Uit de 'Suite flamande' in *Van horen zeggen*: 'Antropologisch', 'Een bed te Brugge', 'De maskers'

Arno Hintjens, muzikant

Uit *De wangebeden - De Vlaamse emblemata*: 'Oude man met varken' (in het Oostends)

Tom Lanoye, schrijver

Uit *Gedichten 1948-1993*: 'Nu nog'

ENVOI

gedicht gelezen door – poème lu par – poem read by Hugo Claus (nl), Jef Lambrecht (en), Hiroshi Kawada (jap), Verania Larosa (indo), Kader Sevinc (tur), Joaquim Pinto da Silva (port), Aldolfo Barbera (esp), Piet Joostens (lat), Taha Adnan (ar)

PRIX NOBLE PASSA PORTA NOBELE PRIJS 2009
HOMMAGETEKSTEN – TEXTES D'HOMMAGE

door de Belgische schrijvers / par les écrivains belges / by the Belgian authors
Stefan Hertmans & Jean-Pierre Verheggen

versie 14.10.09